FF UK, Ústav Dálného východu, japanologie

Posudek vedoucí magisterské diplomové práce Matěje Pošara

Zenový mistr Dógen a jeho koncept buddhovské podstaty v kontextu vývoje buddhistické nauky

Autor předkládané diplomové se zabývá myšlenkovým odkazem nevýznačnějšího představitele japonského zenového buddhismu, Dógenem. Dógen za sebou zanechal poměrně rozsáhlé dílo v podobě sumě jeho textů nazvané Šóbó genzó, v níž můžeme hledat jádro jeho filozofie, jeho názory na problémy, se kterými se ve své době potýkal. Diplomant si z této řady textů vybral spis Buššó (Buddhovská podstata) a snaží se na něm demonstrovat, jakým způsobem Dógen nahlížel na jeden z ústředních pojmů buddhismu, termín buddhovská podstata, či jinými slovy buddhovská přirozenost. Výklad tohoto termínu není jednoznačný. Pro hlubší pochopení v rámci Dógenova myšlenkového systému jej diplomant musel zasadit do celkového rámce buddhismu, což znamenalo, že se musel zabývat i vývojem tohoto pojmu od počátků buddhismu až do doby působení Dógena.

Svou práci rozvrhl diplomant následujícím způsobem. V první části se věnuje popisu hlavních buddhistických konceptů v zemi vzniku tohoto učení, v Indii. Začíná samotným učením Buddhy. Všímá si, že mezi základní principy, kromě čtyř učených pravd, patří inklinace k střední cestě, tzn. neuchylování se k extrémům, v podobě eternalismu a nihilismu. Tento moment je důležitý pro pozdější posuzování Dógenova díla. Dále se zabývá abhidharmou, tedy texty, které systematizovaly a objasňovaly učení obsažené v sútrách. Pak se stručně zabývá pojmem šúnjatá, prázdnota, což je jeden z ústředních pojmů mahájánového buddhismu. K učení o středu se vrací v kapitole věnované mádhjamace, škole jejímž základní představitel byl známý učenec Nágardžuna a jejímž hlavním přínosem je tzv. čatuškóti, „metodologický nástroj pro filozofickou argumentaci a zároveň meditační pomůcka," kterou zastánci této školy používali. Tato metoda, jak autor práce uvádí, sestávala ze čtyř stupňů: konstatování, jeho popření, možnost obojího zároveň a nemožnost ani jednoho. Takové úvahy vedou zákonitě k odvržení racionálního uvažovaní, které je nahrazováno intuitivním vhledem. Po mádjamace se diplomat blíže zabývá učením vidžňánavády (cesty vědomí) a důležitost přikládá tathágatagharbě, jap. njoraizó, zárodek buddhovství, doktríně, která měla blízko k Dógenově pojmu buddhovská podstata. Všímá si ambivalentnosti výkladu tohoto pojmu a v závěru se zabývá Lankávatára sútrou, která je jedním z nejdůležitějších textů pro pochopení chanového buddhismu.

Ve druhé části se zabývá čínskými a japonskými školami, které rozhodujícím způsobem ovlivnily pozdější Dógenovo myšlení. Nejprve si všímá učení školy Huayan a jejímu učení prázdnoty a stručně se zabývá školou Tientai, která však podle autora k rozvoji a šíření představy původního buddhovství (svícení) příliš nepřispěla. V oddíle věnovaném japonskému buddhismu se blíže zabývá učením Kúkaie a Saičóa a představuje základní pojmy, s nimiž se musel později potýkat i Dógen. Samostatná kapitolka je věnována učení o původním probuzení, hongaku šisó, na které ortodoxněji smýšlející buddhisté shlíželi v době jeho vzniku jako na herezi. Zajímavá je zde mimo jiné pasáž zabývající kritickým buddhismem a jeho náhledu na problematiku hongaku šisó.

Třetí část je plně vyhrazena Dógenově přístupu k problematice buddhovské přirozenosti. Po kratším úvodu do života a díla mistra Dógena se diplomant zabývá tematickým rozborem textu Buššó. Nepostupuje přísně chronologicky, ale rozebirané

kapitolky si uspořádává podle tertralema čatuškóti, tzn. že samostatné podkapitoly věnuje tomu co buddhovskou podstatou je, co buddhovskou podstatou není, co jí je a není, a co jí ani a ani není. Diplomat si správně všímá, jakým způsobem mění a v podstatě převrací původní argumentace, na kterých své myšlení dokládá, co připisuje zvláštnímu způsobu, kterým Dógen překládá čínské texty do japonštiny. V závěru celé práce pak přehledným způsobem shrnuje základní myšlenky, které v Dógenově klíčové stati Buššó vypozoroval. Základní myšlenky jsou shrnuty přehledně v bodech a následující pasáži hodnotí, čeho ve své prací dokázal. Skutečně ukázal, že Dógen nebyl pouhým samorostem, ale že jeho myšlenky vychází z dlouhé tradice úvah o buddhovské podstatě.

Práce je psána hutným stylem, který vyžaduje velkou čtenářskou pozornost, obzvláště v první části věnované indickému buddhismu. Práce je však přehledná a lze celkem snadno vypozorovat, k jakým myšlenkám ve svém textu autor směřuje. Používá poměrně velké množství pramenů, českých, anglických i japonských, přičemž japonské prameny jsou citovány až v části vyhrazené rozboru Dógenova textu. Zvolené téma bylo velmi náročné, ale diplomant se ho zhostil opravdu svědomitě. Možná by však v nějakém příštím možném snažení mohl používat více primárních pramenů. Jedná se však o práci zdařilou, vyhovuje požadavkům na práci diplomovou a hodnotím ji proto známkou **výborně.**

V Praze 21. května 2008

Prof. Zdenka Švarcová, Dr.